

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**Изказване на омбудсмана Мая Манолова на дискусията „Защита
правата на непридружените деца – бежанци“**

9 август 2016 г., вторник, 11.00 часа

Уважаеми дами и господа,

Благодаря, че се включвате в днешната дискусия, посветена на закрилата правата на непридружените деца-бежанци в България.

Конкретен повод за днешната дискусия е писмо отправено до редица институции, включително омбудсмана, от Сдружение „Съвет на жените бежанки в България“, в което са изнесени много сериозни сигнали и данни за рисковете, пред които са изправени непридружените малолетни и непълнолетни деца, търсещи закрила в България.

Копие от това писмо със съгласие на представителите на „Съвета на жените бежанки в България“ ще бъде представено на участниците в днешната дискусия.

По повод на това писмо през изминалата седмица, заедно с моя екип, извършихме проверки във всички приемателни центрове на територията на България, а вчера извършихме повторни проверки в тези от тях, които са разположени в столицата, в тези проверки участвах и аз лично. Констатациите от проверките, анализ на проблемите, предложения и препоръки за конкретни действия на институциите се съдържат в специален доклад, който изготвихме и който също до минути ще бъде представен на Вашето внимание.

Първо мисля че е важно да изясним факта, за колко непридружени деца-бежанци става дума. Оказа се, че установяването на такава информация, на това число, е изключително трудно, тъй като броят на непридружените непълнолетни и малолетни непрекъснато е непрекъснатоменящ се. Едни деца пристигат в България незаконно, други напускат страната по същия начин, така че информация за това колко точно са преминалите през България деца не може да бъде дадена, но към края на миналата седмица в резултатна проверките, които

извършихме установихме, че броят на непридружените непълнолетни и малолетни деца е 143, като най-много от тях са в приемателния център в кв. „Военна рампа“ – 49, и в РПЦ в кв. „Овча купел“ – 30 непридружени деца.

Само че броят на тези деца, вече към вчерашна дата, се оказа различен, част от тях са заминали в неизвестна посока, други в момента се регистрираха.

Например, в един от центровете от 10 деца от Афганистан, при вчерашната ни проверка се оказаха само 2, останалите 8 са напуснали центъра и местонахождението им към вчерашна дата беше неизвестно. В същото време докато правихме проверката пристигна автобус от миграционния център в Елхово и започна нова регистрация на новопристигналите бежанци, сред които, вероятно имаше непридружени малолетни и непълнолетни деца.

Според справка на центъра за настаняване в кв. „Военна рампа“ от 1 януари 2016 г. до 31 юли 2016 г. са регистрирани общо 537 непридружени деца, към 2 август 489 от тях бяха напуснали центъра, без да е довършена процедурата по закрила, като по данни от работещите в центъра на по-голямата част, да не кажа на всички, местонахождението към днешна дата е неустановено, неизвестно. От тези 489 деца, които са заминали в неясна посока, 394 са от Афганистан, 69 от Пакистан, 17 от Ирак, 7 от Сирия, от Иран и Бангладеш са по едно. Средният престой, по данни от центъра, на непридружените деца е между една и три седмици, или ако направим една аритметична сметка, по броя седмици, средният престой и моментната снимка с броя на децата от центровете в България, от началото на 2016 г. до този момент през центровете за настаняване са преминали 2288 деца. Ако темповете се запазят до края на тази година техният ще надскочи числото 4000, или това е два пъти повече от 2015 г., когато броят на непридружените непълнолетни деца е бил 1880.

По време на проверката, която извършихме и при изготвянето на доклада, който представяме на Вашето внимание, се опитахме да проследим пътя на едно непридружено дете-бежанец - от момента, в който влиза в България, до момента, в който напусне страната.

Първият етап условно нарекохме „Пристигане в България“. В общия случай непридружените малолетни и непълнолетни лица биват залавяни, пресичайки незаконно на „зелена граница“, заедно с други възрастни чужденци. Първоначалното настаняване най-често е в РПЦ в Елхово, където се прави и първоначалната регистрация. Тъй като има законова забрана за принудително настаняване на непридружени малолетни и непълнолетни лица в домовете за временно настаняване към Дирекция „Миграция“ на МВР в час от случаите

непридружените деца просто се вписват формално в заповеди за настаняване на възрастни, с които те нямат никакви отношения. Констатирали сме случаи даже децата и възрастните да са от различни националности.

В по-масовия случай непридружените деца при първоначалната им регистрация биват накарани и им се предлага да подпишат по една молба за закрила, въз основа, на която в последствие те биват настанени в РПЦ към ДАБ.

Това настаняване, според мен, е на раба на законовите изисквания, защото в Закона за убежището и бежанците пише, че непридружените деца, търсещи закрила по време на процедурата трябва да бъдат настанени при роднини или близки, в приемно семейство, в социална услуга от резидентен тип, в специализирана институция по Закона за закрила на детето или хипотезата, която разглеждаме в драги места за настаняване, забележете със специални условия за малолетни и непълнолетни.

Проблемът е именно в липсата на специални условия за малолетни и непълнолетни във всеки един от въпросните приемателни центрове. Обикновено и в това се убедихме по време на проверката, децата първоначално се настаняват в отделни стаи, след което преминават в общите спални помещения с възрастните чужденци – без всякакви специални условия.

Какви са проблемите, които според нас възникват на този първи етап от пристигането на децата в България и какви са нашите предложения?

На първо място не се прави разграничение между непридружено дете, което е водено от свой близък родственик, така нареченият „значим възрастен“ и деца, които са абсолютно сами. По-често придружени от „значим възрастен“, близък родственик са децата от сирийски произход, докато децата от Афганистан и Пакистан са абсолютно сами. В единия от центровете разговарях с две 14-годишни момчета, които са от Афганистан, и които ми разказаха, че са тръгнали съвсем сами по пътя към Европа. По този път те са се сблъскали с огромни препятствия, с огромни проблеми, с огромни беди, но разказаха, че са решени да стигнат до крайната точка – Норвегия. Там живее, според разказа на едно от момчетата, братовчед – далечен родственик на единия от двамата 14-годишни младежи. Децата казаха, че нямат пари, нямат телефон и неможаха да ми отговорят как точно смятат да стигнат до Норвегия. Това което казаха е, че чакат каналджии. Кой ще плати на тези каналджии, с какви пари, дали изобщо ще им плати, или тези две деца ще бъдат принудени да заработят пътуването си до Норвегия по различни начини – те не знаят, аз не знам и никой не може да даде такъв отговор.

Децата ми споделиха, че са били цяла група от 10 хлапета, които са тръгнали от Афганистан, но 8 от тях вече са тръгнали с каналджии към Германия, Австрия, различни точки в Европа, където твърдят, че имат някакви далечни роднини.

В другия център, който вчера посетих, се натъкнах на случай наедно 6-годишно момиченце, непридружено, за което дин възрастен мъж твърди, че е негов дядо. Дали това е така е невъзможно да се установи, защото те не представят никакви документи, но обезпокоителното в случая е, че възрастният човек, условно възрастен, защото е на видима възраст между 30 и 40 години, отказва да участва в интервю. Те са от два месеца във въпросния център, но така или иначе, възрастният придружител на 6-годишното момиченце отказва да даде интервю и той не може да бъде заставен да направи това.

Какви са препоръките, които бих отправила, още в този първи етап? Идентифицирането на непридружените непълнолетни и малолетни лица трябва да се прави във възможно най-ранен етап. Да се преустанови практиката за формално записване на непридружени деца към произволно избрани възрастни чужденци и те да се настаняват в домовете за временно настаняване на Дирекция „Миграция“. Да се прави разграничение между децата, които пътуват със „значим възрастен“ и тези, които са абсолютно сами. Да се създаде регистър или база данни за всички непридружени деца, които влизат в България с изписване на техния представител. Да се информират децата по разбираем за тях начин, на разбираем за тях тези, относно процедурата за международна закрила и техните права, а също и рисковете, които крие незаконното преминаване на граница и използването на трафиканти и каналджии.

Втори етап – „Престой и условия за непридружените малолетни и непълнолетни деца“. Както вече описахме и в доклада, установена практика е непридружените деца да се настаняват в центровете на ДАБ, за които държавата приема, че са в категорията други места за настаняване със специални условия за малолетни и непълнолетни лица.

За решаване на всички въпроси, които са свързани с настаняването и бита на непридружените деца в тези центрове, отговорността е на социални работници от Дирекция „Социални дейности и адаптация“ към ДАБ, но няма профилирани служители, специално определени, които да се занимават специално с децата, които да имат специални умения за това. Трябва коректно да кажа, че социалните работници, с които се срещнах наистина са хора със сърца, хора отговорни, които правят каквото могат в рамките на техните възможности, но това са двама, трима,

четирима социални работника в един огромен център, в които освен непридружените деца а настанени и стотици други бежанци.

Материалните условия в центровете са различни. Тези в кв. „Военна рампа“, в едното крило, особено са изключително лоши – канализацията тече, даже ни посъветваха с отворени обувки да не стигаме до края на едното крило. Служителите там, хората които работят, не са виновни. **Ще отправим съответни препоръки за осигуряване на необходимите средства и спешни ремонти** за привеждане на сградата, за да могат там да бъдат настанявани не просто деца, а изобщо хора.

Материалната база в кв. „Овча купел“ също е лоша, тази в с. Баня и в Харманли е по-добро, но е много далеч от изискването за специални условия за непридружени малолетни и непълнолетни деца. Такива специални условия в нито един от центровете за настаняване няма.

Безспорно е, че във времето са полагани различни усилия да бъдат обособени отделни места, в които да се настаняват непълнолетните непридружени деца, като единият от тези опити е свързан със с. Баня, но предвид, че става дума за едно отдалечено и изолирано място, това решение се е оказало изключително неподходящо.

В тази връзка аз изцяло подкрепям предложението на „Съвета на жените бежанки в България“ и **ще изготвя съответна препоръка за обособяването на защитено пространство, в което да бъдат настанени непридружените малолетни и непълнолетни деца – и тези, които са в процедура по закрила и тези, които са получили статут.**

Като в тези защитени пространства да бъдат създадени условия за здравеопазване, образование, да има ред, сигурност и нормална среда за живот на тези деца.

Условно нарекохме трети етап „Представителство на непридружените деца“. Това, според мен, е изключително важно.

За непридружените деца, които идват в България и които търсят закрила се информират още в първата фаза Държавната агенция за закрила на детето, Дирекция „Социално подпомагане“, от която се иска да се определи социален работник и съответната община с искане да бъде назначен представител на непълнолетното непридружено дете.

Това е съгласно последните изменения в Закона за убежището и бежанците – Чл. 25. Според него на непридружен малолетен или непълнолетен чужденец, който търси и е получил международна закрила в България се назначава представител от общинската администрация., определен от кмета на общината - един изключително лош и неработещ законов текст. Той възлага задължението за назначаване на представител на кметовете на няколко общини – на кметовете в столичните райони „Овча купел“ и „Сердика“, на кметовете на Харманли, Хасково, Нова Загора и Свиленград.

В хода на проверката установихме различни практики на кметовете във връзка с изпълнението на този ангажимент за назначаване на представител.

Един районен кмет изобщо отказва да назначава представител, друг забравя да даде отговор на исканията за назначаване на представител на непридружените деца, а трети определя едно лице от общинската администрация да отговаря, да е представител на всички непридружени деца от съответния център.

Сблъскахме се с различни парадокси. Например, аз съм изумена от случая и ще Ви покажа съответни документи, затова как кметът на един столичен район е определил, със заповед от 22 януари 2016 г., куриерът на общината да отговаря за всички непридружени деца, които са настанени в приемателния център. Куриерът на общината в последствие е напуснал, разбирайки че не може да се справи с тази отговорност, и аз лично небих го обвинила, защото ако беше продължил да работи в общинската администрация, към днешна дата щеше да бъде представител на 537 деца. При това да взема изключително важни решения за съдбата на част от тях. Разбрах, че конкретният повод за неговото напускане е бил свързан с тежка медицинска интервенция на едно от децата, за което просто са настоявали той да положи своя подпис.

Със следваща заповед на кмета на този столичен район вече от 22 юни 2016 г., той намира вратичка в закона и заявявайки, че в национална база данни население не се е установило въпросните непридружени деца да са регистрирани на посочения адрес, в резултат, на което той няма да изпълни ангажимента по назначаване на представител.

В момента всички 50 деца, които се намират в този център, нямат определен представител, който да защитава техните интереси.

Какво предлагаме

Наложително е да се извършат законодателни промени, които да направят института на представителството на непридружени малолетни и непълнолетни наистина работещ.

Като **възможно решение**, което се предлага и от неправителствени организации, **развиване на професионалния характер на функцията представител**, т.е. определяна на професионални представители на непридружените деца, които да бъдат към неправителствения сектор, които да защитават техните интереси. Такава е и водещата практика на повечето европейски държави. До тогава, а и с тези законови промени, смятам, че е задължително да бъдат изведени минимални критерии, на които трябва да отговарят лицата, които се определят за представител. В момента всяко лице, което работи в общинската администрация независимо на каква позиция – хигиенист или зам.-кмет, може да бъде определено за представител. Не е ясно също така как може да се оспори тази заповед, защото законът не предвижда подобен механизъм.

Предлагаме в специален подзаконов нормативен акт да бъдат регламентирани ясно задълженията на представителите на непридружените деца, заедно с техните конкретни отговорности. Предлагаме също така и **ще изготвим съответните предложения и препоръки – да се осигури практическо обучение на лицата, които изпълняват функцията представител, а също и да се подкрепи създаването на мрежа от назначените представители, в която да се обменят добри практики.** Защото и в тези общини, в които установихме, че кметът има воля и желание да изпълни този свой законов ангажимент, определяйки едно лице за представител на непридружените деца-бежанци, не е ясно и никъде не е регламентирано какви точно са изискванията, очакванията и функциите на този представител, освен тези, които очевидно би следвало да изпълнява.

Четвъртият финален етап сме нарекли „Сигурност и безопасност на непридружените деца“.

Центровете на ДАБ са от отворен тип и всяко лице, което е настанено може да се движи свободно, като разбира се спазва правилата на вътрешния ред. Практиката, обаче по отношение на непридружените деца е различна. В редица центрове те просто немогат да напуснат РПЦ, защото нямат представител. По този начин те са ограничени да ползват каквато и да е външна услуга, свързана с образование, обучение, културни, спортни или каквито и да е други прояви.

Проверката на наличността на настанените лица в центровете се извършва по правила – сутрин и вечер, като се проверяват наличностите в отделните стаи. При регистриране на отсъстващ повече от 72 часа, той губи правото си за настаняване, като за непридружените деца се установяват други практики като те са различни във всеки един от тези центрове.

В някои от центровете непридружените деца се обявяват за издирване 48 часа след тяхното изчезване от приемателния център, в други се действа по общия ред – след 72 часа, но никъде не се прилага нормата на Закона за закрила на детето, която казва, че действията по издирване на изчезнало дете се предприемат незабавно.

В центровете наистина работят хора със сърца и част от тях споделиха, че например следят изчезналите деца по Фейсбук, чакат ги евентуално да се появят в Сърбия или в някоя друга държава и тогава поне са спокойни, че са живи.

Истината е, че всички непридружени деца идват в България незаконно чрез каналджии и трафиканти и напускат България по същия начин, а това се приема за нормално.

На децата се гледа като на лица, които ползват незаконите услуги на каналджии, но реално това са деца, които са жертва на трафик, които са жертва на каналджии. Обяснението на част от хората от центровете е, че те така или иначе не искат да останат, но аз не открих нито една причина, която да накара децата да останат тук, затова няма абсолютно никакви условия.

Гледа се безучастно на това, как децата влизат нелегално в България, настаняват се временно по определени формални процедури в приемателните центрове и се чака кога каналджиите и трафикантите ще ги поемат, за да ги изведат в неизвестна посока. Неясно как ще платят за това, дали няма да бъдат принудени да проституират, да крадат, да вършат престъпления, дали няма да станат обект на донорство, дали просто няма да се радикализират, заради всичко това, което се стоварва върху детските им глави, защото това са деца.

Основната ми препоръка, която ще отправя като омбудсман е незабавно да бъде създадено защитено пространство, в което да се настаняват непридружените деца, търсещи и получили закрила в България, в което пространство да бъдат създадени условия за нормален живот, здравеопазване, за образование, за всички нормални неща, на които има право едно дете.

Ще отправя и препоръка част по-скоро да бъде приет Координационният механизъм за взаимодействие между институциите, които имат ангажимент за защита правата на непридружените деца.

Защото този Координационен механизъм се изготвя повече от 2 години и е проява на престъпно безхаберие приемането му да се отлага, заради това, че няма разбирателство кой да плати бензина и как ще се работи след 17.30 ч. от различните институции.

По време на проверките, които извършихме, се натъкнахме и на конкретни данни и сигнали за каналджийство и трафик след този форум съм поискала и ще отидем с моите експерти при председателя на ДАНС, за да ги предоставим. Не е нормално да гледаме като общества как каналджии и трафиканти прекарват непридружените деца през България и ги отвеждат в неизвестна посока.